УДК 633.2:633.21.3:631.8 (045)
***КУРГАК В.Г.**, д-р с.-г. наук, професор;*
***МАРТИЩУК В.Ф.**, канд. с.-г. наук*
ННЦ «Інститут землеробства НААН»;
***КАРБІВСЬКА У.М.**, канд. с.-г. наук*
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»;
***МАЛИНКА Л.В.**, канд. с.-г. наук*
Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти
kurgak_luki@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ЛУКІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

У зв’язку із поглибленням у світовому масштабі екологічної кризи в контексті підвищення якості життя людей існує стійка тенденція збільшення потреби в екологічно безпечних продуктах харчування тваринного походження, що забезпечує й органічне луківництво. Органічне луківництво тісно вписується в контекст сталого розвитку і раціонального природокористування. Проблеми органічного луківництва слід вирішувати комплексно.

Лукам належить особлива роль, їм характерна багатофункціональність. Вони мають не лише величезне кормовиробниче значення, а й величезне природоохоронне значення. Вони зберігають біорізноманіття рослин і тварин. Мають певне значення в біоенергетиці, газонному господарстві та як рекреаційні об’єкти.

Безсистемне поступове розорювання лучних угідь (в окремих регіонах 80 % і більше) для вирощування інтенсивних просапних культур призвело до порушення екологічної рівноваги, розвитку ерозії ґрунтів. Деградовано 30 % орних земель, а в деяких басейнах малих річок – 60–70 %. Замулилося більше половини малих річок та четверта частина інших водойм, що спричиняє повторне підтоплення та заболочування земельних угідь.

Лучні вгіддя як природоохоронні об’єкти навіть на крутих схилах надійно оберігають ґрунти від ерозії і разом з лісами та чагарниками захищають річки та інші водоймища від замулення й забруднення.

Виходячи з екологічного мінімуму, в основу якого покладено необхідність проведення залуження захисних зон уздовж річок та інших водоймищ, а також ерозійно небезпечних схилів, залуженість території України має становити 30 %, а заліснення 20 %, що й є екологічним оптимумом.

Одним із ефективних шляхів розвитку органічного луківництва є більше використання багаторічних бобових трав як дешевого джерела симбіотичного азоту. Вони нагромаджують його 200 і більше кг/га. Використання багаторічних бобових трав, шляхом створення бобово-злакових сумішей з підвищеним умістом бобових, належить до найперспективнішого дешевого напряму інтенсифікації органічного луківництва. Виробництво мінерального азоту у 10 разів дорожче від симбіотичного азоту. Альтернативи ширшого застосування багаторічних бобових за органічного луківництва немає.

Інноваційні заходи підвищення стійкості бобових і підвищення продуктивного довголіття бобово-злакових лучних агроценозів базуються на: доборі високоврожайних сумісних видів і сортів бобових трав та найкращих для них злакових компонентів; сівбі сумішей у найбільш оптимальні строки (ранньовесняні) за роздільного рядкового та вузькосмугового (до 30 см) розміщення бобових і злакових компонентів; застосуванні динамічної системи органічних добрив з ефективним поєднанням симбіотичного азоту бобових трав і азоту цих добрив; заміні бобового компонента за роками користування бобово-злакового агрофітоценозу шляхом підсівання в дернину іншого виду; раціональному використанні бобово-злакових ценозів.

Для підвищення стійкості багаторічних бобових трав на кислих ґрунтах необхідно вносити вапно. У певних умовах ефективним є обробляння насіння бобових трав перед сівбою в разі залуження азотфіксувальними і фосформобілізованими бактеріальними препаратами.

Потребує ширшого запровадження набутий передовий досвід поліпшення та використання луків у рівнинних і гірських умовах, у великих і малих, а також окремих селянських господарствах. Скрізь, у тому числі громадських пасовищах має бути системний випас худоби і елементарний догляд (підкошування, огороджування прогонів тощо), внесенння місцевих органічних добрив з наданням свободи худобі. Особливої уваги заслуговує спосіб вільного утримання м'ясного і молочного поголів'я худоби на пасовищах у літній період, за типом диких тварин, у гірських умовах, який впроваджено в с. Красник Верховинського району Івано-Франківської області.

Виробництво кормів на природних кормових угіддях з великим біорізноманіттям (зосереджено 50-80 % флори трав'янистих рослин), особливо в гірських районах та поблизу водних джерел, за своєю суттю є, переважно, органічним виробництвом з екологічно безпечною територією. Саме на цих територіях слід у бізнес-планах органічних господарств передбачати формування спеціальних екологічно безпечних рекреаційних зон з комплексним розвитком територій, де поєднувалися би виробництво екологічно безпечних кормів, відпочинок, застосування заходів із збереження біорізноманіття (формування заповідників), розвиток фермерства, агротуризму тощо.

Луки, як екологічно чиста територія та джерело екологічно безпечних кормів, є важливою складовою екологічного туризму, що в поєднанні з органічним виробництвом відповідає вимогам стабільного розвитку та раціонального природокористування. В Євросоюзі високу якість тваринницької продукції забезпечують органічним екологічно безпечним луківництвом. Виробництвом та переробкою тваринницької продукції у поєднанні з екологічним туризмом займаються фермерські господарства. Такий туризм забезпечує 20 % прибутку від всієї туристичної діяльності. В Україні, особливо в Карпатах є сприятливі природні умови для розвитку луківництва та екологічного туризму. Таке успішне поєднання запроваджено в с. Красник Верховинського району Івано-Франківської області.

За органічного виробництва увагу приділяють й контролю якості кормів, сертифікованими лабораторіями згідно з вимогами державних стандартів.

В останні роки у зв’язку з посиленням процесів аридизації для забезпечення сталого розвитку виникла необхідність пошуку та впровадження на луках Лісостепу і навіть Полісся посухостійких видів із групи мезоксерофітів і ксеромезофітів або запровадження зрошення.